

Vardagssamtalet i förskolan

- en undersökning om barns språkutveckling i förskolan

Beatrice Hultman
Louise Johnsson

Examensarbete i lärarutbildningen

Höstterminen 2008

Handledare:
Carin Benjaminson

Examinator:

Anita Nordzell

Examensarbete
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Beatrice Hultman
Louise Johnsson

Vardagssamtalet i förskolan
- en undersökning om barns språkutveckling i förskolan

2008

Antal sidor: 21

Syftet med det här arbetet var att ta reda på hur förskollärarna ser på det vardagliga samtalet mellan barn och vuxna i förskolan. Den här studien är en kvalitativ undersökning där vi använde oss av semistrukturerade intervjuer som genomfördes med nio stycken förskollärare på fem olika förskolor. Resultatet av tidigare forskning och intervjuer visade att samtal i vardagen är en viktig del i barnens språkutveckling. Det visade sig också att det är extra viktigt hur man uttrycker sig och att man är noga och tydlig med att benämna i rutiner för barn med annat modersmål. Det framkom i intervjuerna att barn lär sig genom det sociala samspelet.

Nyckelord: Språkutveckling, förskola, kommunikation, samspel

Förord

Inledningsvis vill vi rikta ett varmt tack till de förskolor och förskollärare som medverkade och hjälpte oss i vår undersökning. Arbetet hade inte vart genomförbart utan Ert intresse och Ert engagemang att delta. Vi vill tacka vår handledare Carin Benjaminson som har varit ett stöd och som tagit sig tiden att besvara våra frågor under arbetets gång. Vi vill också tacka alla andra som har hjälpt och uppmuntrat oss under arbetets gång.

Eskilstuna, höstterminen 2008

Beatrice Hultman och Louise Johnsson

Innehållsförteckning

1.	Inledning.....	1
1.1.	Syfte och frågeställning.....	1
2.	Litteraturgenomgång.....	2
2.1.	Teori.....	2
2.2.	Tidigare forskning.....	3
2.2.1.	Lyssna.....	4
2.2.2.	Kommunikation.....	5
2.2.3.	Modeller/metoder.....	8
2.2.4.	Läroplanen.....	8
3.	Metod.....	9
3.1.	Forskningsstrategi.....	9
3.2.	Datainsamlingsmetod och genomförande.....	9
3.3.	Urval.....	10
3.4.	Databearbetning och analysmetod.....	10
3.5.	Reliabilitet och validitet.....	11
3.6.	Etiska ställningstagande.....	11
4.	Resultat.....	12
4.1.	Resultat av intervjuer.....	12
4.2.	Resultatsammanfattning.....	14
5.	Resultatanalys.....	15
6.	Diskussion.....	17
6.1.	Metoddiskussion.....	17
6.2.	Resultatdiskussion.....	18
7.	Slutsatser.....	20
7.1.	Pedagogisk relevans.....	21
7.2.	Nya forskningsfrågor.....	21

Referenslista

Bilagor

1. Inledning

”Alla levande väsen har någon form av språklig förmåga. Språket är kultur- och informationsbärare. Växter, insekter, fåglar och däggdjur är sändare och mottagare av information, varje art på sitt specifika sätt...Kroppsspråket har vi gemensamt med våra närmaste släktingar i djurvärlden. Talspråket däremot är unikt för människan...Via språket får människan möjlighet att utveckla identitet, gemenskap, kunskap och inflytande.” (Liberg, enligt Lindö 2002, s.80).

Språket är någonting som vi människor använder oss av hela tiden inte bara verbalt utan också genom andra uttrycksmedel vilket är någonting som är svårt att klara sig utan i samhället. Det är genom språket som vi uttrycker oss, vi förmedlar våra känslor om saker och ting och vi kommunicerar. Redan när barnet föds börjar vi vuxna samtala med det och försöker få ett samspråk med barnet. Vi vuxna pratar, gör olika ansiktsuttryck och även olika ljud för att få gensvar ifrån barnet. Det är redan där som det sociala samspelet börjar. Språkutveckling är något som är väsentligt och nödvändigt oberoende av vad man har för kulturell bakgrund. Förskolan är en plats där barnen får möjlighet till språkutveckling och där vuxna har en betydande roll för dessa barn. Om barnet ska vilja prata och berätta saker måste det även finnas en person som lyssnar på vad barnet har att säga. I Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) står det att grunden till det livslånga lärandet är ett av förskolans uppdrag.

Vi har båda tänkt arbeta i förskolan och vi anser att det vardagliga samtalet mellan barn och vuxna är en viktig del i barnens språkutveckling och även viktig för deras möjligheter att utveckla sin sociala kompetens. För att barnen ska bygga upp ett starkt språk och självförtroende måste barnen få öva sig att prata, lyssna, komma ihåg och förstå. Vi tycker att språket är en stor del i vardagen där vi kommunicerar både verbalt och icke-verbalt med andra människor. När vi varit ute på VFU (verksamhetsförlagd utbildning) har vi sett att det inte alltid finns tid till att samtala med barnen av olika orsaker till exempel diverse möten, stora barngrupper och annat administrativt arbete som måste göras. Det är en anledning till varför vi vill skriva detta arbete men också för att vi tycker att barn kan vinna mycket genom språket. I Lpfö 98 står det att barnen ska få stimulans och vägledning av de vuxna för att öka sin kompetens och utveckla sina kunskaper och insikter. Vidare hävdar Lpfö 98 att verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Barnen tar till sig kunskap lättare när dem tycker det är roligt och för att stimulera barnens språkutveckling använder många förskolor sig av språklekar i olika varianter.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att vi vill ta reda på hur förskollärarna ser på det vardagliga samtalet mellan barn och vuxna i förskolan. På de frågor vi har valt att ställa vill vi hitta likheter mellan förskollärarna. Målet med frågorna är att hitta gemensamma likheter mellan förskollärarna.

Vi har valt följande forskningsfrågor till detta arbete för att försöka få fram arbetets syfte:

- Vad anser förskollärarna om den vardagliga språkstimuleringen i sitt arbete?
- Hur kan man enkelt i vardagen hjälpa barn med annat modersmål än svenska i deras språkutveckling?

- Anser förskollärarna att det sociala samspelet påverkar barnens språkutveckling?

2. Litteraturgenomgång

2.1. Teori

Imsen (2006) menar att från det att barnet föds lever det i sociala sammanhang där språk och kultur har en viktig roll i lärandet enligt den sociokulturella teorin. Enligt Imsen anser Vygotskij att det sociala samspelet och språkets betydelse är viktigt för inlärnings- och utvecklingsprocessen. Säljö (2000) menar även att ramen för samspel med andra människor är någonting man föds in i och utvecklas i med hjälp av människorna som finns runtomkring oss. Han menar att vi kommer i kontakt med och blir delaktiga i omvärlden genom samspel med andra. Vygotskij menar enligt Håkansson (1998) att barn finner språket genom den sociala samvaron med andra individer. Något som barnen inte kan göra själva är att ge mening åt ord utan det är i samtal med någon vuxen de får stödet att utveckla språket.

Svensson (1998) menar att behavioristerna, bland andra Pavlov och Skinner, anser att språkinläringen hos barn sker genom social förstärkning och imitation. De menar att barnet först lär sig orden och sedan vad de betyder. Men också att barnet lär sig ord när de ser olika saker och hör orden och sedan kopplar samman det de ser och hör. Den respons och sporre som barnet då får är viktig för barnets språkinläring. Svensson anser att det behavioristiska synsättet får pedagogiska konsekvenser då teorin säger att språklig stimulans är mycket viktigt. Enligt Svensson så betyder det att barnet ständigt måste få stimulans i sina försök till kommunikation. Hon menar att det inte är så troligt att man kan ge barnet förstärkning till allt de säger. Enligt Svensson menade Piaget och Vygotskij, att människan utvecklas genom att man bearbetar erfarenheter och delar med sig av dem till andra och att ens egen aktivitet är en förutsättning för utveckling. Piaget lägger tonvikten på de spontana undersökningar individen gör aktivt i sin närhet och i sina lekar härma sina erfarenheter medan Vygotskij ansåg att en miljö som är välordnad och uppmuntrande och där barnen inspireras till utmaningar är nödvändiga delar.

Den kognitiva utvecklingsteorin beskriver Svensson som grund för språkutvecklingen där barnets olika erfarenheter sätts samman så att tänkandet utvecklas. Genom att barnet lyssnar, luktar, känner och tittar och kopplar samman dessa utvecklas tänkandet och då utvecklas även språket. Enligt Svensson har inte miljön någon större betydelse för språkutvecklingen men eftersom den har desto större betydelse för den kognitiva utvecklingen så har miljön en indirekt betydelse för språkets utveckling och ju mer språket utvecklas ökar också miljöns betydelse. I den kommunikativa interaktionen lär barnet sig mer och mer att uttrycka sig i verbala

symboler istället för i gärning. Svensson anser att barn utöver spontana undersökningar och härmande lekar måste få tid för gemenskap med både vuxna och barn och även tid för eftertanke. Ekström (2001) belyser Vygotskijs och Bruners teorier om att miljön barnet lever i påverkar dess språkutveckling och att det därför är av vikt för barnet att undersöka sin närhet på en mängd olika sätt. De menade också, enligt Ekström, att det är viktigt för barnet att kunna ta till sig ny kunskap och förstå och benämna den som sitt eget vetande genom att kunna sätta ord på den.

2.2. Tidigare forskning

Språket lär sig barnen i den miljö de befinner sig i enligt Söderbergh (1979) i socialstyrelsen (arbetsplan för förskolan, del 6). Barn tar till sig och hanterar både språket och verkligheten och i sinom tid binder barnen ihop dessa två till en helhet. Vidare menar Söderbergh att barnen lär sig språket genom att ta till sig, genom iakttagande och nyskapande med kropp, tanke och känsla. När barn lär sig ett språk använder de sig av olika tillvägagångssätt enligt Arnqvist (1993). Ett barn använder sig av olika hjälpmedel för att göra inläringen lättare. Han menar att ett vanligt sätt som barn gör är att de använder sig av olika förenklingar till exempel att barn ofta böjer orden likartade så som springde i stället för sprang eller sovde i stället för sov. Språket lär sig barnen också genom samspel med andra människor i ett samtal. Barnen ställer frågor och får ett svar tillbaka. Det kan leda till att det inspirerar till att fortsätta att samtala. Söderbergh (1979) hävdar att det i synnerhet är de vardagliga situationerna, då vuxna och barn konverserar och gör saker tillsammans som ger barnen nya ord, former och uttryckssätt. Det är viktigt enligt Söderbergh att man ger barnen möjlighet att själva börja använda sitt språk. Hon anser att man inte ska dränka barnen med ord hela tiden utan att man ska föra ett samtal med barnen för att stimulera barn språkligt. Centerheim-Jogeroth (1988) menar att om barn ska få ett rikt och fungerande språk räcker det inte med att vi vuxna lär dem nya ord. Vi måste även låta barnen få lära sig att förstå ordens betydelse och mening om de ska kunna använda dem som ett fungerande språk.

Bjar (2006) menar att livet vi lever ger resultat i hur vi lär oss och utvecklar vårt språk. Språket är vårt verktyg som vi använder oss av i vårt kommunikativa samspel med andra. Vi blir synliga för varandra och tyder varandra genom det språk vi har kunskap i och kan ge uttryck åt. Enligt Eriksen Hagtvét (2004) visar forskning att språkets kvalitet och mängden språk som barn får uppleva påverkar barnets språkutveckling. Hon menar att de barn som får uppleva mycket språk lär sig fler ord än de barn som växer upp i miljöer där det talas väldigt lite. Enligt Ladberg (2003) handlar språkinläring om att man behöver språket och inte om hur begåvad man är och alla barn har förmågan att lära sig språk. Hon menar att grunden för språket lär sig barn naturligt innan skolåldern och då spelar det ingen roll vad man pratar om men för att kunna utveckla språket vidare krävs det variation i språkanvändningen. Enligt Eriksen Hagtvét (2004) hjälper man som vuxen barn att förstå ord och uttryck när man pratar om saker som barnet är intresserat av. De vuxnas skicklighet och strävan efter att ta sig in i barnets värld för att prata om det som verkligen intresserar barnet är betydelsefullt för att de vuxna ska kunna stimulera språkutvecklingen hos barnet. Eriksen Hagtvét menar att barnen blir emotionellt stärkta när de vuxna samtalar med barnen om det som barnen finner viktigt. ”Det positiva som barnet får

uppleva av språklig och känslomässig bekräftelse kan ha större betydelse för barns språkutveckling än barnspråkforskare tidigare varit klara över” (s. 116).

Enligt Ekström (2001) kan man kommunicera med varandra på olika sätt såsom teckenspråk och kroppsspråk men det är tal- och skriftspråket som är det vi vanligen menar när vi talar om språk. Att kommunicera innebär att man vill förmedla känslor, behov, tankar eller upplevelser med andra och det kan även ske genom dans, musik eller bild, menar Ekström. För att den språkliga kommunikationen ska fungera bra måste även den sociala interaktionen med andra fungera. Enligt Lindahl (1998) ses språk som ett kommunikationsmedel för att överföra information människor emellan. Enligt Lindahl är de flesta djurs kommunikativa beteende medfött medan människans språk är inlärt. Människans språk är ett socialt samspel mellan talare och lyssnare.

2.2.1. Lyssna

Garme (refererad i Bjar, 2006) anser att för att stärka självförtroendet på den som pratar i ett samtal så är det lika viktigt att lyssna på den som talar som att tala själv. Att andra människor i samtalet lyssnar på den som talar betyder mycket för den personen som för samtalet menar Garme. Bruce (refererad i Bjar, 2006) anser att det ska finnas ett gemensamt och ett äkta intresse av att kommunicera och att dela upplevelser och erfarenheter men också kunskaper med någon annan individ. Detta är en väsentlig förutsättning för att pragmatiken (att man är medveten om hur språket används, Rydja 2006) ska fungera menar hon. Som talare måste man kunna sätta sig in i lyssnarens perspektiv och rätta sig efter vad den andra redan känner till, och vad personen behöver veta för att förstå och för att vara med i det öppna samspelet. Utöver detta behövs det kunskap om de uttalade reglerna för ett samtal, med det menar Bruce till exempel att man ska lyssna på personen som talar, ge respons att man som lyssnare har förstått. Arnqvist (1993) hävdar att ett av barnens viktigaste steg i pragmatikens utveckling är att de ska lära sig att vara delaktig i ett samtal. Han menar vidare att det är något vi redan har sett att barnet gjort under sitt första levnadsår, genom samspelet med föräldrarna utvecklar barnen den kunskapen.

Ett av de viktigaste sinnen för tal- och språkutvecklingen är hörseln, enligt Rydja (2006) lär sig barnen genom att lyssna. Det är något barnet gjort redan i fosterstadiet, att lyssna på mammans röst. Hon menar vidare att lyssna på det talade språket är viktig för språkstimulansen hos barnet. Att till exempel höra vuxnas prat, sånger och ramsor så ofta som möjligt är något som påskyndar och utvecklar språket hos barnet. Ladberg (2003) menar att för att hjälpa förskolebarnen i sin språkutveckling kan pedagoger prata mycket med barnen och använda sig av rim, ramsor, sånger och bilder. Rydja (2006) anser att man ska föra en dialog tidigt med barnen långt innan barnet kan tala själv. Barn som hört rim, ramsor och sagor tidigt har ett bra utgångsläge i sin språkutveckling. Författaren menar att barnet har då tränat former och språkstrukturer, långa och korta ord och även fantasi och ord från verkligheten.

Rydja menar att tidig språkstimulans leder barnen mot en positiv språkutveckling och till en bra start i livet. För att barns språk ska kunna utvecklas måste det stimuleras. Rydja anser att desto fler som tar del i språkutvecklingen och lär sig hur

man gör det på bästa sätt, är det bästa. Barnens språkstimulans bör komma så tidigt som möjligt, redan från födseln anser författaren. Föräldrarna är en av de viktigaste faktorerna i barns språkutveckling. Enligt Rydja är det viktigt att föräldrarna får kunskap om och blir medvetna om att tidig språkstimulering är gynnsamt. Enligt Rydja har förskolan den största rollen efter föräldrarna att stimulera barns språklust. Författaren menar att förskolepersonalens arbete är att arbeta tidigt med språkutvecklande för alla barn men framför allt för de barn som inte får en tillräcklig språkstimulans hemma. Hon menar vidare att det vore en dröm om den språkliga medvetenheten kunde gå som en röd tråd mellan föräldrar, förskola och skola.

2.2.2. Kommunikation

Det är viktigt för barnen att man oavbrutet kommunicerar med dem anser flertalet pedagoger enligt Johansson (2003). Hon menar vidare att man antingen betonar språket som ett redskap för kommunikation eller att språket är en förmåga som man skaffar sig som barn. En del pedagoger framhäver kommunikation och språklig färdighet var för sig medan andra anser att de vävs samman men att det ändå är språket som färdighet som betonas menar Johansson. Det är även många av pedagogerna enligt Johansson som anser att det vardagliga samtalet är viktigt för att barnen ska lära sig att kommunicera. Även de vuxnas förhållningssätt är viktigt för utvecklingen av kommunikationen. Johansson menar att det inte bara är samtalet i sig utan även hur man samtalar med barnen. Både barnens och de vuxnas syn på kommunikation är ett viktigt perspektiv och alla som ingår i interaktionen är väsentliga parter.

Det finns många situationer i vardagen för de vuxna att stötta de små barnens möjlighet till språkutveckling. Johansson belyser tillfällen som påklädning, blöjbyten, i leken och vid måltider. De vuxna måste lägga märke till när barnen försöker påbörja en dialog och även se till att bjuda in barnen till samtal. Johansson menar att det med stora barngrupper och för få personal är viktigt att fånga alla stunder som ges till samtal i vardagen och att dela in barnen i mindre grupper förbättrar barnens möjligheter till kommunikation. Pedagoger anser, enligt Johansson, att det är viktigt att i vardagen observera vad som är intressant för barnen och att då fånga de tillfällen till samtal och att lyssna på vad barnet har att säga och ge barnet tiden till att formulera sig så att barnet känner att det som sägs har betydelse.

Linell (refererad i Lindahl, 1998) menar att det är först efter att barnet har ett stort förråd av ickeverbala uttrycksmedel som barnet utvecklar sitt språk. Bjar och Liberg (2003) menar att det är så tidigt som under barnets första månader i livet som det är med i så kallade förkonversationer. I samtalet med barnen talar den vuxne till barnet om de ickeverbala och de vokala uttryck som barnet gör såsom minspel och joller och det är uttrycksmedel som barnen bidrar med i samtalet med de vuxna. I början av barnets första månader ger den vuxne svar på barnens ickeverbala uttryck. Senare under levnadsåret är det de vokala uttrycken som barnet bidrar med till samtalet, när sedan barnet närmar sig ett år är det de språkliga uttrycken som gäller. När barnet sedan börjar bli äldre är det de språkliga uttrycken som kommer i första hand. De vuxna behandlar barnet ständigt som att barnet vore en skicklig partner att föra en konversation med samt att de vuxna besvarar barnets uttryck som något värdefullt.

Eriksen Hagtvet (2006) anser att begrepp är något som förskolan måste befästa i barnens verklighet. Hon menar att i de fall där barn inte får möjlighet i sin hemmiljö att ta till sig kunskaper, måste förskolan vara särskilt effektiva att ge barnen dessa kunskaper. Eriksen Hagtvet hävdar att ett viktigt stimuleringsområde för barn i åldrarna tre till fem år är begreppsstimulering genom förstahandserfarenheter i synnerhet för barn med en annan kulturell bakgrund. I det här sammanhanget har hemspråklärarna en stor roll. Barnen ska få orden både ifrån sitt modersmål men också på svenska. Eriksen Hagtvet nämner att den begreppsstimulering som hon tänker på oftast sker i samband med vardagssysslorna. Rydja (2006) och Eriksen Hagtvet (2006) menar båda att det är viktigt att sätta ord på barnens vardag utöver de strukturerade språklekarna. Eriksen Hagtvet menar att det framför allt handlar om att sätta ord på vad barnen gör, det barnen upplever samt både vad de känner och tänker. De viktigaste redskapen när de ska koppla samman ord och förstahandserfarenhet är enligt Eriksen Hagtvet samtal vid matbordet, på- och avklädning samt vid utflykter och promenader.

Enligt Bjar och Liberg (2003) får barn vägledning i hur man skapar konversationer i samspel med andra. Oftast är det den vuxne som sätter igång samtalet och bjuder in barnen genom att ställa frågor och uppmuntra barnen till att medverka. På så sätt dras barnen med in i språket på ett tydligt sätt och genom det får de erfarenhet att se på sig själva som potentiella och godkända samtalande individer. Hur barn anpassar sig till språket har att göra med hur vuxna och andra barn bemöts och samspelar med dem anser Lindahl (1998). Bjar och Liberg (2003) menar vidare att forskning visar att samtalet är en social och språklig process där alla som deltar är medskapare och att det är i samspråket med andra som barnet lär sig att tala, dessa samspråk kan vara i leken och i vardagliga sammanhang. Björk-Willén (2006) belyser att samspelet mellan barnet och dess omgivning är grundläggande för att barnet ska utvecklas och där utgör språket en viktig del. Hon menar att den kulturella och sociala miljön har stor betydelse för utveckling och lärande hos barn och pedagoger som lockar barnen till ett språkligt samspel har betydelse för barnets språkutveckling. Bjar och Liberg (2003) hävdar att i förskoleåldern får barnen samtala i olika former såsom i leken, i vardagssamtalet, med vuxna, sina kamrater med bekanta som obekanta. De menar vidare att i bästa fall får barn vara med och samtala i åtskilliga sammanhang samt får möta andra personer som både stödjer och gör det lättare för barnen på olika sätt.

Det finns några centrala delar hur barnen erövrar språket betonar Söderbergh (refererad i Lindö, 2002). Hon anser att barn lär sig det talande språket i samspel med andra där språk och handling går hand i hand. Hon menar vidare att barnen utvecklar sitt språk när de får använda det i situationer som är verkliga och begripliga för dem att det får ett sammanhang. Barn behöver få känna både känsla, intresse och ömsesidighet från de vuxna för att deras lärande ska bli så bra som möjligt. Söderbergh (refererad i Lindö, 2002) hävdar att det är i samspelet med en engagerad och kärleksfull person som barn lär sig att tala. En person som anpassar kommunikationen efter barnens nivå och intresse. Enligt Eriksen Hagtvet (2004) anser flera forskare att en positiv utveckling av barns språk sker när man använder språket på en barnanpassad nivå och är aktiv med språkliga dialoger i olika händelser som uppstår i vardagen. Genom att barnet deltar i vardagliga rutiner får barnet erfarenhet och kunskap om samtalets regler om hur man tar och ger ordet i ett samtal och hur man skapar kontakt. Eriksen Hagtvet menar att rutiner i olika

vardagssituationer ger barnet innehåll och trygghet i samtalet och hjälper barnet att vilja undersöka och experimentera med språket.

Barnets intresse att tillägna sig sitt allra första språk uppfattas som både given och nödvändig, man är garanterad att det blir goda framsteg. Med det första språket menar Lindberg (enligt Bjar, 2006) att det är det som ger barnet en ingång till den inre sociala samvaron samt dagliga aktiviteter. Barn kan tillägna sig fler förstaspråk parallellt på det sättet att barnet kanske växer upp i ett tvåspråkigt hem där föräldrarna pratar olika språk. Lindberg anser att när barnen får tillräcklig språkstimulans så gynnas språket. Arnqvist (1993) anser att om man ger tvåspråkighet en positiv inställning så påverkar det utvecklingen hos barnen. Björk-Willén (2006) belyser att det enligt flera studier visar att rutiner i förskolan är viktiga för barn med annat modersmål. Hon menar för att barnen ska förstå det pedagogiska systemet och de aktiviteter som man har i förskolan så är rutiner viktiga för barnets språktillägnande. I detta pedagogiska system menar författaren att förståelse för hur man gör vid turtagning och hur en sak används och vem som använder den.

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2004) kan människan behärska flera språk. Förskolan har därför en viktig uppgift och det är att uppmuntra barn med annat modersmål att utveckla sitt modersmål vilket språk det än är. De barn som har ett utvecklat modersmål och som är säkra i sin identitet de barnen lär sig ett nytt språk när de får lyssna, öva och experimentera i lekfulla övningar enligt myndigheten för skolutveckling.

Myndigheten för skolutveckling anser att språket hos barn är något som växer och utvecklas i olika sociala sammanhang. Det är något som kräver att barn får möta vuxna som hjälper och underlättar deras språkutveckling. Om det finns negativa attityder i omgivningen kan det skapa oro hos barnens föräldrar och det kan då göra att de inte vill använda familjens modersmål med barnen. Myndigheten för skolutveckling anser att som förskollärare måste man därför ge föräldrarna stöd och uppmuntran till att använda modersmålet med barnen och det gäller både i och utanför hemmet.

För att skapa bra förutsättningar för de barn med annat modersmål än svenska måste man se till varje barn som både kompetent och kreativ individ och se barnens alla möjligheter. Myndigheten för skolutveckling hävdar att språk lär sig barn genom samspel med andra människor i en miljö som ska vara kreativ, rolig och spännande. Barn anses enligt Myndigheten för skolutveckling behöva använda sitt språk i många olika situationer för att det ska utvecklas och stimuleras.

Enligt Myndigheten för skolutveckling utvecklas språket när vi människor samtalar med varandra. För barn räcker det inte enbart för dem att lyssna de måste också få prata. Det bästa sättet att utveckla språket är med samtal eftersom samtal innehåller både inflöde och utflöde .

För de barn med ett annat modersmål är det viktigt att språkutvecklingen används under alla dagens situationer. För de små barnen är samtalen ofta till exempel vid blöjbyten, på- och avklädning och i samband när de ska sova och det är där barnen börjar koppla ihop olika begrepp. Myndigheten för skolutveckling anser att ett sätt att skapa möjligheter till att samtala med barnen kan vara att planera de dagliga

rutinerna på förskolan så att färre barn befinner sig på samma ställe som till exempel vid påklädningen i tamburen. Myndigheten för skolutveckling anser att barnen får större möjligheter till att samtala med varandra om grupperna är mindre och det är också lättare att anpassa språket till varje enskilt barn.

2.2.3. Modeller/metoder

Inom förskolan har det utvecklats ett antal modeller eller metoder som hjälp för språkutvecklande arbete med barnen. I vår studie nämns nedanstående modeller/metoder:

Bornholmsmodellen

I Bornholmsmodellen enligt Häggström (2009) får barnen aktivt vara med och träna på att till exempel lyssna efter språkljud, rim och ramsor, hur man delar upp meningar, ord och stavelser och kunna urskilja första och sista ljudet i ord. Barnens fonologiska medvetenhet stärks genom att laborera med roliga språklekar och spel.

Språklust – Carin Rydja

Rydjas (2006) språklustprogram omfattar tio veckor med dag-för-dag övningar. Enligt Rydja kan man välja de övningar som passar just den barngruppen man har och anpassa nivån där barnet befinner sig. Rydjas program tar upp rim och ramsor, lyssna-lekar, sagor och sånger.

2.2.4. Läroplanen

Grunden till det livslånga lärandet ska ligga i förskolan enligt Lpfö 98. Pedagogisk verksamhet är något som förskolan ska erbjuda barnen där både omsorg, fostran och lärande blir ett. Det är familjerna som ansvarar för fostran och utvecklingen hos barnen men förskolan ska vara ett stöd för familjerna. En av förskolans uppgift enligt Lpfö 98 är att de ska arbeta tillsammans med föräldrarna för att barnen ska få möjlighet till att utvecklas efter vad de kan. Den pedagogiska verksamheten är något förskolan ska anpassa till varje enskilt barn. Nyfikenheten, energin och barnens intressen är något som ska uppmuntras hos barnen och även viljan och lusten att lära ska stimuleras.

Enligt Lpfö 98 ska de vuxna i förskolan engagera sig i interaktionen med den enskilda individen och hela gruppen och se varje barns möjligheter. Miljön på förskolan ska vara levande, social och kulturell där barnen ska stimuleras till att vara drivande för att utveckla sina sociala och kommunikativa kompetenser.

Enligt Lpfö 98 är språk och lärande oskiljbara och även när det gäller språk och barnens identitetsutveckling. För att barnen ska stimuleras till språkutveckling måste förskolan lägga tyngden på det enligt Lpfö 98, förskolan måste även uppmuntra och tillvarata både nyfikenheten och intresset för skriftspråket hos barnen. De barn som har utländsk bakgrund och utvecklar modersmålet gynnas av att lära sig både svenska och även andra kunskaper. De barn med annat modersmål än svenska ska på förskolan få hjälp att utveckla både det svenska språket men också sitt modersmål.

3. Metod

3.1. Forskningsstrategi

För att undersöka hur förskollärarna ser på det vardagliga samtalet med barn i förskolan valde vi en kvalitativ forskningsmetod med semistrukturerade intervjuer när vi intervjuade de olika förskollärarna. Genom dessa intervjuer ville vi även ta reda på om förskollärarna anser att det vardagliga samtalet är språkutvecklande för barnen. Vi valde denna forskningsmetod för att vi vill få en djupare förståelse för hur förskollärarna ser på det vardagliga samtalet i förskolan. En kvantitativ studie med till exempel enkäter valde vi bort för enligt Stukát (2005) blir ofta resultatet förenklad av en bred information och det är svårare att få en djupare förståelse i problemområdet man valt att undersöka. Enligt Patel och Davidson (2003) vill man med en kvalitativ forskning få reda på den intervjuades tankar om det som undersöks.

Det finns både för- och nackdelar med intervjuer menar Denscombe (2000), han anser att fördelarna med intervjuer är att man får en mer djupgående och mer detaljerade uppgifter och man behöver ingen större utrustning för att genomföra en intervju. Denscombe anser även att intervjuer är den mest flexibla metoden för att få information man vill få kunskap om eftersom man kan göra justeringar under intervjun och ställa fördjupande följdfrågor direkt till respondenten. Nackdelarna med intervjuer är att de är tidskrävande anser Denscombe, utskrift och kodning av data ifrån intervjuerna är en stor arbetsuppgift. Han menar också att analysen av data kan vara tidskrävande och besvärlig. Intervjueffekten är också en nackdel enligt Denscombe, informationen från intervjuer grundas på vad människorna säger och inte på vad de gör. Han menar att det inte är alltid som handlig och uttryck stämmer. Hämningar är också en nackdel, bandspelaren kan göra att den som blir intervjuad håller tillbaka informationen som man vill veta. Denscombe menar även att en intervju är en tillgjord situation där människor talar "för protokollet" som Denscombe uttrycker det. Det kan göra att vissa människor tycker det är läskigt.

3.2. Datainsamlingsmetod och genomförande

Både Stukát (2005) och Denscombe (2000) beskriver olika datainsamlingsmetoder som finns. En strukturerad intervju är när man styr respondenten till ett visst svar vilket både Denscombe (2000) och Stukát (2005) hävdar att det är något man gör med strukturerade intervjuer. Ostrukturerade intervjuer anser Denscombe (2000) att där får forskaren inte lägga sig i, utan mera sätta igång intervjun med något specifikt ämne och sen ska respondenten utveckla sina tankar, idéer och berätta fritt. Semistrukturerade intervjuer enligt Denscombe innebär att forskaren har en färdig lista med frågor som respondenten ska besvara.

Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Vi utgick från en lista med åtta stycken färdiga frågor (bilaga 1) där vi hade möjlighet till följdfrågor. Vi valde att använda oss av ljudupptagning vid intervjuerna för att få med all fakta som sades av förskollärarna under intervjuerna. Vi anser att intervjuer med ljudupptagning ger bäst resultat för vårt arbete eftersom vi då får förskollärarnas tolkning på hur de

arbetar språkstimulerande. Intervjuerna gjordes på en enskild och ostörd plats på förskolorna där respondenterna arbetade vilket även Stukát (2005) anser som viktigt. Inför intervjuerna hade vi förberett respondenterna på att intervjuerna kunde ta upp till 30 minuter, men ingen av intervjuerna pågick så länge utan höll sig kring ca 15 minuter. Vi valde att inte ge ut frågorna innan intervjuerna om inte respondenten frågade efter dem. För vi visste sedan tidigare att den som blir intervjuad kan bli väldigt låst vid sina anteckningar och svarar enbart utifrån dem.

Enligt Stukát (2005) är den vanligaste intervjumetoden när det är en person som ställer frågorna till en respondent. Men han anser att det ibland också finns anledningar till att vara två personer som intervjuar. Författaren menar att är man två personer kan man se saker som man kanske inte skulle göra om man var själv. Han menar vidare att respondenten kan känna sig i underläge när det är två som intervjuar och på så sätt kanske ändrar svaret. Vi valde att göra våra intervjuer var och en för sig för vi tyckte att det var enklast då vi använde oss av våra egna respektive kontaktnät.

3.3. Urval

Vi gjorde ett subjektivt urval för undersökningarna. Med det menas att forskaren har en viss vetskap om människorna i undersökningen samt i ett subjektivt urval väljer forskaren medvetet ut respondenten eftersom de troligtvis ger den mest relevanta informationen till det aktuella undersökningsområdet enligt Denscombe (2000). Vi valde att välja respondenter ur vårt uppbyggda kontaktnät på dessa förskolor och kände att vi kunde använda oss av de förskollärarna som vi hade en viss kännedom om.

Vi genomförde nio stycken intervjuer på fem olika förskolor för att jämföra hur olika förskollärare arbetar språkstimulerande i sina barngrupper. De intervjuade respondenterna var alla kvinnliga förskollärare och åldrarna var fördelade mellan 31 och 64 år. Vi lämnade ut ett missivbrev (bilaga 2) till de olika förskolorna vi hade i åtanke där syftet med undersökning står beskrivet och lite hur vi hade tänkt oss med intervjuerna. Urvalet av förskollärare gjordes bland de förskollärare som var intresserade av att delta i undersökningen.

3.4. Databearbetning och analysmetod

Allteftersom intervjuerna blev klara började vi att transkribera intervjuerna och det gjorde vi enskilt. Transkriberingen var något som tog tid. Enligt Denscombe (2000) är transkriberingen ett väldigt tidskrävande arbete. Han menar vidare att även om transkriberingen är arbetsam är det ett värdefullt arbete, man får en djupare insikt om respondentens svar. Efter vi hade transkriberat klart alla intervjuer började vi att sammanställa svaren ifrån intervjuerna. Vi gjorde detta arbete tillsammans för att se om det fanns likheter hos de olika intervjuade respondenterna. När vi hade sållat bort det som inte var relevant för arbetet började vi med att skriva ihop resultatpresentationen av intervjusvaren till en sammanhängande text. Vi har inte valt att söka efter olikheter i vår studie utan mer efter likheterna i förskollärarnas

arbete. Vi valde att titta på detta för att vi kände oss mer intresserade i just den här studien av att ta reda på likheterna av förskolläraarnas syn på det språkstimulerande arbetet med barnen istället för att se på olikheterna som vi var medvetna om kanske också skulle dyka upp.

3.5. *Reliabilitet och validitet*

Med reliabilitet anser Stukát (2005) hur bra forskarens mätinstrument är för att mäta tillförlitligheten. Med det menar Stukát hur trovärdig informationen är som forskaren får. Eftersom vi spelade in våra intervjuer fick vi med allt som sades i sin helhet och inga tolkningar ifrån oss eller våra anteckningar. Författaren menar vidare att man kan kontrollera tillförlitligheten på undersökningen genom att göra om mätningarna. Om resultatet från båda undersökningarna inte stämmer överens menar Stukát att man inte har en fullkomlig reliabilitet.

Enligt Stukát är validitet giltigheten. Validiteten påverkas av hur bra mätinstrumentet som används. Vi har valt våra intervjufrågor efter vårt syfte och våra forskningsfrågor. I våra undersökningar var respondenterna förskollärare som arbetade i förskolan och vi ansåg att de hade kunskap om det vi ville undersöka. Vi bedömer att vi har ställt rätt frågor till rätt personer men sen är vi medvetna om att man kan ha både fler och även bättre frågor.

3.6. *Etiska ställningstagande*

Vi har följt och använt oss av Vetenskapsrådets (2002) fyra forskningsetiska krav i detta arbete. De fyra kraven är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera de berörda personerna om den aktuella forskningsuppgiftens syfte. Forskaren ska berätta att deltagandet är frivilligt och att deltagarna kan avbryta när som helst. Vi informerade om detta i missivbrevet som vi gav ut till förskolorna.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma om de vill vara med i forskningen samt att ge tillåtelse att dokumentera intervjun. När man intervjuar barn under 15 år måste man ha samtycke från föräldrar/vårdnadshavare. I vår studie var alla över 15 år och fick bestämma själva om de ville delta. I vårt missivbrev framgick det att vi gärna ville dokumentera intervjun med hjälp av ljudupptagningsapparat. Ingen av de intervjuade hade något emot det.

Konfidentialitetskravet innebär att alla som deltar i undersökningen ska behandlas konfidentiellt och det innebär att alla uppgifter ska skyddas så att inte obehöriga kan ta del av informationen och koppla det till de medverkande. Vid transkriberingen nämns inga namn för att inga obehöriga ska kunna identifiera de intervjuade.

Nyttjandekravet innebär att den insamlade informationen endast får användas för forskningens huvudsakliga syfte och ingenting annat. Det gäller även uppgifter gällande personuppgifter. I vårt arbete har vi valt att inte samla in några

personuppgifter om respondenterna. Det som kommit fram vid våra intervjuer kommer enbart användas till denna studies syfte och ingenting annat.

4. Resultat

Resultatet kommer att presenteras med utgångspunkt från syftet och frågeställningarna som arbetet bygger på. Intervjusvaren sammanställs tillsammans med ett urval av citat ifrån respondenternas svar.

4.1. Resultat av intervjuer

Språkstimulans

Alla förskollärarna nämner på något vis att föra dialoger med barnen är en viktig del till språkstimulans. Att man ska fånga alla tillfällen som ges under dagen till att samtala vare sig det är i rutiner, i leken eller andra stunder på dagen. En förskollärare sa:

”...språkstimulans börjar direkt när de kliver in här på morgonen och pågår ända tills de går hem. Det är här och nu hela tiden inte under några speciella aktiviteter....”.

Några tyckte även att rim och ramsor är en viktig del i det språkstimulerande arbetet. Att leka med språket så att det blir något positivt. Det blir ingen bra språkstimulering anser flera av förskollärarna om barnen inte tycker det är roligt. Lusten att hålla på med ord och att leka med orden. En förskollärare tycker att språket inte ska vara en ”grej” att de ska lära sig utan mer att de leker fram det där lustfyllt är en prioritet.

Alla förskollärarna säger att det är i det vardagliga samtalet som barnen utvecklar sitt språk. Att man gör saker tillsammans och delar upplevelser och att man samtalar om det man varit med om och i alla de vardagliga situationerna såsom måltider, på- och avklädning benämner vardagliga saker som de ska lära sig. En förskollärare sa:

”...när du klär på, att du benämner nu tar vi på strumpan på vänster fot och höger fot...”.

Modell/metod

Alla förskollärarna nämner också att de plockar delar från olika modeller som till exempel från Bornholmsmodellen så att de inte missar några viktiga delar, några förskollärare nämner boken *Språklust* av Carin Rydja. En säger att man ibland måste gå efter en modell om man ska ha språkstimulering med ett barn som har svårt med

till exempel artikulering. Alla förskollärarna är överens om att det är vardagssamtalet som har störst betydelse för barnens språkutveckling. En förskollärare sa:

”Egentligen tror jag kanske det är det vardagliga samtalet. Samtidigt är det så här... följer man också en som jag då alltid tänkt Bornholmsmodellen även om jag inte följer den till punkt och pricka idag, jag plockar in lite egna grejer. Det här vet jag att det funkar och det här tycker de är kul”.

En annan förskollärare sa:

”Lite både och men mycket vardag. Jag tror att språk kan man inte göra efter en metod direkt utan mycket vardag. Men jag tycker det är bra att jobba med den här boken också”. (Förskolläraren syftar till boken *Språklust* av Carin Rydja.)

Medvetenhet och Lyssna

Förskollärarna anser sig ganska språkmedvetna och menar att deras vardagliga sätt att prata hjälper barnens språkutveckling framåt så att de blir medvetna om vad språk innebär. En förskollärare sa:

”Jag tror att man på något sätt får barnen att förstå att man har användning av språket, att det är ett verktyg. Att de lär sig att man har nytta av det, att man kan leka med språket och allt det här att det blir något positivt. Man kan inte sitta och ha språkövningar som de tycker är för tråkiga för då blir det ingen bra språkutveckling, det finns en risk i det om man blint följer alla böcker som finns”.

De menar att man ska ge barnen ord och anpassa samtalet efter barnets nivå. Att man lyssnar och pratar med barnen så att barnen blir uppmuntrade till att prata. Man ställer följdfrågor som utmanar barnen till att tänka i andra banor. De menar att lyssna också är en del i språket, att lära sig att lyssna vad andra människor har att säga. Förskollärarna menar även att vi vuxna måste vara goda förebilder och lyssna på vad barnen har att säga och tänka på hur vi pratar med dem.

Barn med annat modersmål

På de här förskolorna är det ungefär hälften av förskollärarna som har svarat att de har många barn med annat modersmål än svenska och den andra hälften har svarat att de har ett fåtal eller inga alls. De här förskollärarna jobbar med konkreta material, vissa använder sig av språklådor, sångpåsar och språkpåsar medan de flesta använder rim och ramsor. En förskollärare sa:

”Eftersom vi har väldigt mycket utländska barn så jobbar vi väldigt mycket med konkreta material. Vi har mycket språklådor, språkpåsar som vi jobbar kring då, som exempelvis om vi sjunger *Bä bä vita lamm*, så har vi gjort i ordning en språklåda där fåret finns med, säcken med ull, helgdagsrocken åt far och söndagskjolen åt mor och strumporna åt

lillebror för att barnet ska förstå det man sjunger om. Eller om vi exempelvis berättar en saga så har vi också kanske påsar eller lådor med innehållet som hör till sagan. Så jobbar vi nästan med allting som vi gör, att vi kan visa det vi arbetar med för barnen för att de ska få mer förståelse av vad vi gör”.

Förskollärarna anser att när man arbetar med barn med annat modersmål är det extra viktigt hur man uttrycker sig och att man är tydlig och noga med att benämna saker och ting som bord, stol och sådana saker som finns omkring barnen i vardagen. De menar att man måste ge kortfattade och tydliga instruktioner så att barnen får en förståelse på ett bra sätt i de vardagliga situationerna som av- och påklädning, vid måltider och i den fria leken. Man måste ha attribut eller bilder till sånger, sagor och till de vardagliga tingen så att barnen ser och kan koppla ordet till den specifika händelsen. En förskollärare sa:

”Vi försöker prata kortfattat, tydliga instruktioner så att det inte ska bli så rörigt för dem. Det kräver att man tänker till lite grand själv, man känner det, det är viktigt hur man uttrycker sig verkligen”.

Personalens önskemål

De flesta av de intervjuade förskollärarna anser sig nöjda med sättet de arbetar på och känner att de inte vill ändra på något men flera vill ha mindre grupper och mera tid med barnen, det är så mycket annat som ska göras. Någon nämnde att de ville ha mer resurser till att lägga mer tyngd på språket att hon själv kan bli som en talpedagog och avläsa snabbt vilka barn som behöver hjälp tidigare. Tre förskollärare säger att de inte skulle vilja arbeta på något annat sätt än det de redan gör. De tycker det fungerar bra och de anser att de får in det språkstimulerade arbetet bra. En av dem sa:

”Nä, inte just nu i alla fall. Men däremot skulle jag vilja få bekräftelse på det jag gör och så som vi jobbar nu har vi fått bekräftelse på att det är rätt sätt. Kommer det nya saker så visst tar man till sig det. Men just nu tycker vi att det här är rätt sätt”.

4.2. Resultatsammanfattning

På dessa förskolor är det varierat antal barn med annat modersmål än svenska, några har många och några har inga alls. Alla förskollärarna anser att det är viktigt att fånga tillfällena till dialog med barnen. Förskollärarna nämnde även att det är viktigt att barnen får leka med språket så att barnen tycker det är roligt och lustfyllt. Det är i det vardagliga samtalet som barnen utvecklar sitt språk. Förskollärarna blandar både modeller till exempel Bornholmsmodellen och det vardagliga samspelet i sitt arbete. De anser att de är medvetna om att hur de pratar med barnen och att det stärker barnens språkutveckling, samt att lyssna är också en del av språkutvecklingen. Några av förskollärarna använder sig av konkreta material till sagor och sånger för att synliggöra för barnen vad sagan eller sången handlar om. De förskollärare som

arbetar med barn med annat modersmål anser att det är ännu viktigare att uttrycka sig tydligt och vara noga att benämna saker i barnets vardag. De flesta förskollärare känner sig nöjda med sitt sätt att arbeta med barnens språkutveckling i vardagen men önskar mer resurser för att kunna få mer tid till det språkutvecklande arbetet.

5. Resultatanalys

Språkstimulans

Alla förskollärarna anser att barnen utvecklar sitt språk i det vardagliga samtalet och att man ska fånga alla tillfällen som ges under dagen till att samtala vare sig det är i rutiner, i leken eller andra tillfällen på dagen. Både Söderbergh (1979) i socialstyrelsen (arbetsplan för förskolan, del 6) och Johansson (2003) anser att det är i vardagliga situationer som barnen lär sig och utvecklar sitt språk. Dessa vardagssituationer kan vara måltider, blöjbyten eller i leken. Även Bjar och Liberg (2003) anser att det är i leken och i vardagssamtalet med andra som barnen får möjlighet till språkutveckling.

Enligt förskollärarna utvecklar barnen sitt språk i det vardagliga samtalet när man pratar om upplevelser de gör och har gjort tillsammans. Söderbergh (1979) i socialstyrelsen (arbetsplan för förskolan, del 6) menar att barnen lär sig språket genom samspel med andra människor. Både Imsen (2006) och Säljö (2000) anser från det att barnet föds lever barnet i samspel med andra där både språk och kultur har en viktig roll för lärandet enligt den sociokulturella teorin. Man utvecklas med hjälp av andra människor som finns i omgivningen, man kommer i kontakt med och blir delaktig i omgivningen genom samspel med andra människor. Barnen ställer frågor och får ett svar tillbaka, det kan leda till att det inspirerar till att fortsätta att samtala. Enligt Söderbergh (1979) i socialstyrelsen (arbetsplan för förskolan, del 6) är det i de vardagliga situationerna där vuxna och barn gör saker och samtalar tillsammans, det är då vuxna ger barnen nya ord, former och uttryckssätt. Det är viktigt enligt Söderbergh att man ger barnen möjlighet att själva börja använda sitt språk.

Lyssna

Förskollärarna anser att en viktig del i språket är att lära sig att lyssna på vad andra människor har att säga. De menar att vi vuxna måste vara goda förebilder och lyssna på vad barnen säger. Garme (refererad i Bjar, 2006) anser att när man lyssnar på den som talar stärker man självförtroendet på den personen och det är lika viktigt att lyssna som att tala själv. Behaviorismen, enligt Svensson (1998), menar att barn lär sig ord genom att först höra dem och sedan koppla ihop det de hör och ser. Rydja (2006) anser också att barn lär sig språket genom att lyssna på andra som till exempel att höra vuxnas prat och Vygotskij ansåg, enligt Håkansson (1998), att barnen får stöd i språkutvecklingen genom samtal med någon vuxen. Myndigheten för skolutveckling (2004) anser också att språket utvecklas när man samtalar med andra människor, men för barn räcker det inte bara att lyssna på språket utan barn behöver också få prata. Rydja och några av förskollärarna anser att både sånger, rim

och ramsor är viktigt för barnets språkstimulans. Även Ladberg (2003) menar att man hjälper barnen i sin språkutveckling genom att prata mycket med barnen och använda sig av rim, ramsor, sånger och bilder.

Bruce (refererad i Bjar, 2006), Ekström (2001) och förskollärarna belyser att man ska dela upplevelser och göra saker tillsammans med barnen så att barnen får ta del av andras erfarenheter och kunskaper. Ekström menar att det sociala samspelet är viktigt för den språkliga kommunikationen och enligt Imsen (2006) och Säljö (2000) föds man in i sociala sammanhang där man lär sig språket med hjälp av människorna runt omkring. Alla vuxna i förskolan ska enligt Lpfö 98 engagera sig i samspelet med barnet och se deras möjligheter. Förskollärarna menar att man genom att hela tiden benämna det som man gör i vardagen ger barnen nya ord och kunskaper som de kan använda sig av i kommande situationer. Även Johansson (2003), Rydja (2006) och Eriksen Hagtvet (2006) anser att det är viktigt att sätta ord på barnens vardag genom att man hela tiden säger vad man gör till exempel när barnen klär på sig, leker eller äter. Även Centerheim-Jogeroth (1988) menar att barnen måste få lära sig att förstå ordens betydelse och mening om de ska kunna använda dem som ett fungerande språk.

Johansson (2003), Bruce (refererad i Bjar, 2006) och förskollärarna anser att om barnen ska lära sig att kommunicera och samtala med andra måste man som vuxen samtala med barnen. Johansson (2003) och förskollärarna menar att man som vuxen måste vara uppmärksam och fånga alla tillfällen under dagen när barnen försöker påbörja ett samtal. Svensson (1998) hävdar däremot att man troligtvis inte kan ge barnen respons hela tiden. Hon menar att detta blir en pedagogisk konsekvens av behavioristernas teorier om barns språkutveckling.

Medvetenhet

Förskollärarna anser sig ganska språkmedvetna och vet att deras vardagliga sätt att prata hjälper barnens språkutveckling framåt. De menar att man ska ge barnen ord och anpassa samtalet efter barnets nivå, att man ska lyssna och prata med barnen så att barnen blir uppmuntrade till att prata själva. Johansson (2003) anser att om kommunikationen ska kunna utvecklas är vuxnas förhållningssätt viktigt. Johansson menar att det inte bara är samtalet i sig utan även hur man samtalar med barnen och att både barnens och de vuxnas syn på kommunikation är ett viktigt perspektiv där alla som ingår i samspelet är väsentliga parter. Söderbergh (refererad i Lindö, 2002) menar att barnen lär sig att tala i samspelet med en engagerad och kärleksfull person. Precis som förskollärarna anser även Söderbergh att man ska anpassa samtalet efter barnens nivå och intresse.

Barn med annat modersmål

Eriksen Hagtvet (2006) hävdar att ett viktigt stimuleringsområde för barn i åldrarna tre till fem år är begreppsstimulering genom förstahandserfarenheter, i synnerhet för barn med annat modersmål än svenska. Förskollärarna anser när man arbetar med barn med ett annat modersmål än svenska är det viktigt hur man som pedagog

uttrycker sig och att man är tydlig och noga med hur man benämner saker. Ge kortfattade och tydliga instruktioner menar förskollärarna så att barnen får en förståelse på ett bra sätt i de vardagliga rutinerna. Även Björk-Willén (2006) anser att rutiner i förskolan är viktiga för barn med annat modersmål hon menar för att barnen ska förstå det pedagogiska systemet och de aktiviteter som man har i förskolan är rutiner viktiga för barnets språktillägnande. Myndigheten för skolutveckling (2004) anser att det även är viktigt att man planerar rutinerna på förskolan så att inte för många barn samtidigt hamnar till exempel ute i tamburen när de ska gå ut eller in. Eftersom barnen, enligt Myndigheten för skolutveckling, får bättre möjligheter till samtal med varandra och samtalen blir även mer anpassade till den enskilda individens nivå om de inte är så många i gruppen samtidigt.

Modell/metod

Rydja (2006) och Eriksen Hagtvat (2006) menar båda att det är viktigt att sätta ord på barnens vardag utöver de strukturerade språklekarna. Precis som förskollärarna menar när de säger att de blandar vardagssamtalet med valda delar ur färdiga modeller eller metoder för att de inte ska missa några viktiga delar. Enligt Rydja (2006) kan man plocka olika delar från hennes språklustprogram för att det ska passa barngruppen man har. Enligt Häggström (2009) stärker man barnens fonologiska medvetenhet med hjälp av till exempel rim och ramsor, lyssna efter stavelser och ord. Förskollärarna menar vidare att man kan ha attribut eller bilder till sångerna och de vardagliga tingen så att barnen ser och kan koppla ordet till den specifika händelsen. Förskollärarna är eniga om att det är vardagssamtalet som är viktigast för barnens språkutveckling.

Personalens önskemål

Johansson (2003) menar att det med stora barngrupper och få personal, är viktigt att fånga alla stunder som ges till samtal i vardagen och att dela in barnen i mindre grupper förbättrar barnens möjligheter till kommunikation. Flera av förskollärarna vill ha mindre barngrupper för att få mera tid med barnen men annars anser de flesta av de intervjuade förskollärarna sig nöjda med sättet de arbetar på och känner att de inte vill ändra på något.

6. Diskussion

6.1. Metoddiskussion

Vi valde att göra intervjuer för att vi vill få förskollärarnas syn på hur de ser på det vardagliga samtalet med barnen. Vi valde bort observationer och enkäter för att vi ansåg att intervjuer skulle ge oss bättre svar på det vi ville veta. Vi tycker att i observationer och enkäter kan man göra egna tolkningar som inte stämmer överens med det som respondenten anser. Inför undersökningen skickade vi ut ett missivbrev till de förskolor vi tänkt oss, de tillfrågade blev informerade om studiens syfte så de

kunde ta ställning om de ville medverka i undersökningen. Respondenterna blev också informerade om att vi gärna ville spela in intervjun för att vi inte ville missa några viktiga delar i intervjun. Vi anser att när man använder penna och papper så kan det inträffa att mycket av informationen som sägs inte kommer med. Fördelen som vi ser med att spela in intervjuerna är att inspelningen tar upp all information. Anledningen till att vi valde att göra intervjuerna enskilt var för att vi redan hade ett kontaktnät som vi kände att vi kunde använda oss av. Vi tyckte att intervjuerna kändes naturliga och respondenterna verkade inte besvärade av frågorna. Vi tror precis som Stukát (2005) att respondenten kan känna sig i underläge om vi hade valt att göra intervjuerna tillsammans då det hade blivit en två mot en situation, men vi är också medvetna om att det inte behöver bli så.

I missivbrevet till förskolorna skriver vi att intervjuerna beräknas ta ca 30 minuter för att förskolläraren skulle ha möjlighet att boka in och avvara den tiden för oss. Vi har valt att söka efter likheter i vår studie av förskollärarnas arbete. Vårt syfte är att undersöka hur det vardagliga samtalet är mellan barn och vuxna och de vuxnas uppfattningar om det vardagliga språkstimulerande arbetet. Därför valde vi att leta efter likheterna hos de olika förskollärarna för att få en uppfattning hur de ser på arbetet med det vardagliga samtalet med barnen.

6.2. Resultatdiskussion

Vi ville med det här examensarbetet ta reda på hur förskollärarna ser på det vardagliga samtalet mellan barn och vuxna i förskolan. Vi valde att även ta upp en fråga om hur man kan hjälpa barn med annat modersmål än svenska i deras språkutveckling i det här arbetet. Eftersom det på några av förskolorna där vi intervjuade förskollärare fanns barn med annat modersmål och för att det i dagens samhälle är vanligt med flerspråkiga barn i förskolan. Men vi har valt att inte lägga vikten vid dessa barns språkutveckling utan ett mer generellt perspektiv. Vi märkte ganska snart att det var svårt att hitta rätt sökmetod för att hitta relevant tidigare forskning med betoningen på det vardagliga samtalets betydelse för barns språkutveckling. Vi anser ändå att vi har kunnat få fram ett resultat som lutar åt att samtal i vardagen är grundläggande och stimulerande för barns språkutveckling.

Förskollärarna som vi intervjuade anser att det är i samspelet i vardagen som barnen utvecklar sitt språk och förskollärarna får stöd av både Söderbergh (1979) i socialstyrelsen (arbetsplan för förskolan, del 6), Johansson (2003) och Bjar och Liberg (2003). Dessa forskare belyser att det är i de vardagliga situationerna, vid måltider, blöjbyten och i leken, som barnen både lär sig och utvecklar sitt språk. Vi kan inte annat än att hålla med både forskare och förskollärare eftersom vi dels anser att vardagssamtalet är viktigt och vi inte har hittat någon forskning som tyder på motsatsen. Att samtala med andra gynnar barnen på många olika sätt anser vi. De får tillgång till språket genom att de både hör och språkar själva då de får använda sig av många ord. Att barnen får samtala utvecklar deras sociala kompetens vilket vi tycker är viktigt att börja med tidigt redan på förskolan. Pavlov och Skinner, enligt Svensson (1998), Säljö (2000) och Imsen (2006) som vi har belyst i det här arbetet menar att det är i det sociala samspelet med andra individer som barn lär och utvecklar sitt

språk och även där är förskollärarna och forskarna eniga. Förskollärarna menar att barnen utvecklar språket genom att prata om olika händelser de varit med om och Söderbergh (1979) i socialstyrelsen (arbetsplan för förskolan, del 6), Ekström (2001) och Bruce (refererad i Bjar, 2006) menar att man ger barnen nya ord när man samtalar om upplevelser man gör och har gjort tillsammans och att barnen lär av andras erfarenheter.

Vi har märkt när vi har varit på verksamhetsförlagd utbildning att vissa barn tar för sig mer i samtal än andra. En del barn verkar ha lättare att prata inför andra medan andra barn som inte gärna pratar i samingen kan prata mycket mer när de leker. Vi tror att man måste försöka fånga de tysta barnen och hjälpa dem att våga prata genom att vi vuxna ställer frågor som utmanar barnet att vilja svara men utan att barnet ska känna sig pressad eller tvingad att svara. Vi tror även att de tysta barnen kan vara i en period där de inom sig håller på att bearbeta sina erfarenheter och lyssnar på det som sägs runt omkring dem. Rydja (2006) anser också att barn lär sig språk genom att lyssna på när andra människor pratar och förskollärarna menar även de att lyssnandet är en viktig del i språket. Vi anser precis som förskollärarna att vi vuxna måste föregå med gott exempel och se till att alltid lyssna när barnen pratar. Vi tycker också precis som Garne (refererad i Bjar, 2006) att det måste vara lika betydelsefullt för den som talar som för den som lyssnar. Den som lyssnar får ett större ordförråd och den som pratar när någon lyssnar får ett starkare självförtroende. Vi tycker ju själva att det inte är roligt när ingen lyssnar när man försöker säga någonting. Som vuxen vill man också få respons på det man berättar om anser vi.

Förskollärarna, Eriksen Hagtvet (2006), Johansson (2003) och Rydja (2006) hävdar även att det är viktigt att sätta ord på barnens vardag. Att man ska benämna det som man gör när man till exempel leker eller klär på sig och Centerheim-Jogeroth (1988) anser att om barnen ska kunna använda orden måste barnen förstå vad de betyder. Vi anser att det måste vara väldigt bra och tydligt för barnen vad som är vad när man klär på barnet och säger till exempel nu tar vi på vanten på höger hand samtidigt som man utför handlingen. Vid ett sådant tillfälle får barnet höra både hand, vante och höger och det anser vi vara språkutvecklande för barnet. När det sedan handlar om barn med annat modersmål än svenska är det ännu viktigare att man är riktigt tydlig i sitt sätt att samtala med barnen. Förskollärarna poängterade att det är viktigt hur man uttrycker sig och att man är tydlig med korta instruktioner så att man ger barnen en chans att förstå vad det är de ska göra. Myndigheten för skolutveckling (2004) och Björk-Willén (2006) menar att rutiner i vardagen också är viktiga för barn med annat modersmål. Där tror vi att man verkligen måste vara uppmärksam och tydlig så att man utan att verka tjugig benämner nästan allt som finns och händer runt barnet och att man använder det "riktiga" ordet på olika saker till exempel att man säger taklampa och inte generaliserar och kallar alla olika lampor för bara lampa. Eller när man ska gå ut inte bara säger till barnet att nu ska du klä på dig. Har barnet väldigt få svenska ord i sitt ordförråd tror vi att det kan bli svårt för barnet att veta vad som ska tas på.

I intervjuerna framkom det att förskollärarna anser att man som vuxen måste samtala med barnen om de ska kunna lära sig att kommunicera med andra och förskollärarna får stöd av både Johansson (2003) och Bruce (refererad i Bjar, 2006) som menar att man ska vara uppmärksam och ta tillvara de tillfällen som ges i

vardagen. Svensson (1998) anser att det kan bli svårt att ge barnen gensvar på allt de säger och det tror vi också att det kan bli. Med de stora barngrupper som det är i dag blir det svårt att uppmärksamma precis allas försök till konversation. Vi anser ändå att man som vuxen måste se till att ta de här tillfällena i akt och sätta sig ner och prata med barnen om det som barnen vill prata om. Både förskollärarna och Söderbergh (refererad i Lindö, 2002) belyser också att man ska anpassa samtalet efter barnets intresse och nivå och det är så vi också ser det. Om barnet inte är intresserad av det man pratar om eller om man håller samtalet på en nivå där barnen inte förstår blir det inte intressant för dem att försöka delta i samtalet. Precis så är vi vuxna också anser vi. Vi slutar lyssna när vi får information på en nivå som vi inte förstår eller är intresserade av. Vi menar att det är svårare att ta till sig och lära sig någonting om nivån är för hög.

Rydja (2006) och Ladberg (2003) anser att det även är viktigt att använda rim, ramsor och sånger och det säger även förskollärarna att de använder sig av i det språkstimulerade arbetet med barnen. Vi tror att det blir roligare för barnen när de får leka med språket där de kan hitta på egna ord, rim och ramsor. Vi tror också att det är bra att blanda in språklekar i det vardagliga samtalet som förskollärarna menar att de gör. De blandar olika delar från Bornholmsmodellen och Rydjas språklustprogram i samtalen med barnen. Vi tror inte att man kan följa ett program till punkt och pricka i förskolan om alla barnen ska få något utbyte av det språkutvecklande arbetet. Eftersom barnen är i olika åldrar och befinner sig olika långt i sin utveckling. En av förskollärarna som vi intervjuade sa att språket måste lekas fram och inte får bli en "grej" som de måste lära sig och det anser vi vara otroligt viktigt. Barnen måste få ha roligt när de lär sig språket och det får inte bli för mycket krav på "att det här ska du lära dig". Språket anser vi lär man sig nog bäst genom att höra andra prata och när man känner sig mogen att prata själv gör man det.

Det framkom även i intervjuerna att flera av förskollärarna vill ha mindre barngrupper för att få mera tid till samtal med barnen. Dem menar att det är för svårt att få tid för samtal. I en stor barngrupp som vid samlingarna är det svårt att nå alla utan det blir mer en kommunikation som bara vissa barn blir delaktiga i. Samtalet anser vi är av en stor betydelse för barnspråkutveckling oavsett om det är i grupp eller enskilt. Vi anser även att det är lättare att planer för språkstimulans i grupp om man har grupper som inte är för stora. När man har grupper på fem, sex barn är det lättare att hamna på en språknivå som passar alla barnen i gruppen och då kan man även få med de blyga barnen som inte vågar prata inför många barn.

7. Slutsatser

Syftet med detta arbete var att ta reda på hur förskollärarna ser på det vardagliga samtalet mellan barn och vuxna i förskolan. Att vardagssamtalet är av betydelse för barnens språkutveckling visar forskningen tydligt. Vårt resultat visade att respondenterna tycker att föra ett samtal med barnen är viktigt för barnens språkutveckling, att man ska fånga tillfällena som ges under dagen till att samtala vare sig det är i rutiner eller andra stunder på dagen.

När det gäller barn med annat modersmål än svenska är både tidigare forskning och våra respondenter eniga om att det är viktigt att man är tydlig och benämner föremål i barnets omgivning för att barnet ska få en bra möjlighet till att lära sig nya ord. De är även eniga när det gäller betydelsen av återkommande rutiner i barnens vardag.

Både den tidigare forskningen och våra respondenter belyser att det sociala samspelet i vardagen med andra hjälper barnen att utveckla sitt språk. Även teorierna säger att det sociala samspelet är av betydelse för barnens språkutveckling.

7.1. Pedagogisk relevans

Vi anser att detta är ett ämne som alla förskollärare ständigt borde ha i åtanke när de arbetar med barn. I dagens stressade samhälle är det inte säkert att alla barn får möjlighet till språkstimulering i hemmet. Många barn blir lämnade tidigt på morgonen på förskolan och blir inte hämtade förrän sent på eftermiddagen av föräldrarna. Detta anser vi gör det ännu viktigare för personal inom förskolan att kommunicera på barnens nivå så att barnen förstår och har möjlighet att utvecklas språkligt. När det sedan handlar om barn med annat modersmål än svenska anser vi det än viktigare att man vet att man ska vara näst intill övertydlig för att dessa barn ska få den språkstimulans de behöver. Många av dessa barn pratar sitt modersmål hemma och får bara höra det svenska språket på förskolan.

7.2. Nya forskningsfrågor

I detta arbete har vi studerat hur det vardagliga samtalet mellan barn och vuxna är i förskolan. Där vi har intervjuat nio stycken förskollärare om hur de ser på sitt vardagliga språkstimulerande arbete med barnen. Nya forskningsfrågor som har dykt upp och som vi tycker kan vara intressanta att forska vidare på är hur ser föräldrarna på det vardagliga samtalet med barnen? Vilka olikheter finns i förskollärarnas sätt att arbeta med barnens språkutveckling i förskolan?

Referenser

- Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjar, L. (red). (2006). *Det hänger på språket!*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjar, L. & Liberg, C. (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Björk-Willén, P. (2006). *Lära och leka med flera språk – Socialt samspel i flerspråkig förskola: Linköping Studies in Arts and Science 376*. Linköpings universitet.
- Centerheim-Jogeroth, M. (1988). *Vägen till språket*. Stockholm: Liber.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småsakliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, G. (2001). *Satsa på språket!*. Värnamo: Ekelunds Förlag.
- Eriksen Hagtvet, B. (2004). *Språkstimulering Del 1: Tal och skrift i förskoleålder*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Eriksen Hagtvet, B. (2006). *Språkstimulering Del 2: Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Håkansson, G. (1998). *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Häggström, I. (2009) *Bornholmsmodellen*
Hämtat den 27 februari 2009,
http://www.bornholmsmodellen.se/bornholmsmodellen_sid2.htm
- Imsen, G. (2006). *Elevens värld - introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, E. (2003). *Möten för lärande – pedagogiskverksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Kalmar: Lenanders Grafiska.
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk – Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle (3uppl.)*. Stockholm: Liber.
- Lindahl, M. (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, R. (2002). *Det gränslösa språkrummet – Om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling, (2004). *Komma till tals- flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Rydja, C. (2006). *Språklust – i förskola och förskoleklass*. Stockholm: Bonnier Utbildning.

Socialstyrelsen. (1979). *Arbetsplan för förskolan del 6, Samtal, samvaro, språk*. Stockholm: LiberFörlag.

Svensson, A-K. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Erlanders Gotab.

www.bornholmsmodellen.se *Bornholmsmodellen* (Hämtat den 2009-02-27).

www.skolverket.se *Läroplanen för förskolan, Lpfö 98* (Hämtat den 2008-11-20).

Bilaga 1

Intervjufrågor till förskollärare:

1. Hur ser du på ert vardagliga språkstimulerande arbete med barnen?
2. Vad anser du är viktigast att arbeta med i barns språkutveckling?
3. Tror du att barnen utvecklar sitt språk mer genom att arbeta efter en modell/metod eller genom det vardagliga samtalet?
4. Anser du att ni genom ert vardagliga sätt att prata hjälper barnen att utveckla sitt språk?
5. Hur arbetar ni på den här förskolan/avdelningen?
6. Skulle du vilja arbeta på ett annat sätt? Hur?
7. Har ni många barn som har ett annat modersmål än svenska på den här förskolan/avdelningen?
8. Hur får ni in det vardagliga samtalet naturligt hos dessa barn?

Bilaga 2

Hej!

Vi heter Beatrice Hultman och Louise Johnsson och vi läser vår sista termin på lärarprogrammet mot tidigare åldrar på Mälardalens Högskola i Eskilstuna. Nu under hösten kommer vi att skriva vårt examensarbete som kommer handla om det vardagliga språket i förskolan. Syftet är att undersöka hur man kan arbeta språkstimulerande i vardagen. För att undersöka detta har vi valt att använda oss av intervjuer som en undersökningsmetod. Vi hoppas att några av er på den här förskolan har möjlighet att enskilt ställa upp och besvara några frågor i ämnet. Vi beräknar att intervjun tar ca 30 minuter och vi hoppas kunna genomföra dessa under veckorna 39-41.

De data som samlas in under intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och man får avbryta intervjun om man så vill. För att inte missa något väsentligt som sägs under intervjun kommer vi spela in intervjun med hjälp av Mp3.

Vid eventuella frågor är ni välkomna att höra av Er!

Beatrice Hultman, xxx-xxx xx xx eller bhno4001@student.mdh.se

Louise Johnsson, xxx-xxx xx xx eller ljn05013@student.mdh.se

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Beatrice Hultman och Louise Johnsson

Handledare: Carin Benjaminson, Akademin för utbildning, kultur och kommunikation vid Mälardalens Högskola.

Mailadress: carin.benjaminson@ki.se

Tel: xxx-xx xx xx